

Az első házasságkötés után.

A párkapcsolatok dinamikája, az egyszülős családok kialakulása és megszűnése
Magyarországon a 20. száza második felében
Földházi Erzsébet

Az utóbbi évtizedekben megváltozott a család helye és szerepe az emberek életében, és széles körben elterjedt a házasság nélküli együttélés. Ez megváltoztatta a családokban nevelkedő gyermekek helyzetét is: a gyerekek egyre nagyobb hányada tapasztalja meg a család felbomlását, rövidebb-hosszabb ideig az egyszülős családban nevelkedést, valamint szüleinek újabb párkapcsolatát. Az egyszülős családokban felnövekvő gyermekek ép családbeli társaiknál gyermekként és felnőttként is hátrányosabb helyzetben vannak.

Az egyszülős családok leggyakrabban a házasság felbomlásával keletkeznek, és a szülő új párkapcsolatának kialakulásával szűnnek meg - tehát a szülő párkapcsolatainak dinamikája alapvető szerepet játszik ezekben a folyamatokban.

A dolgozatban az első házasságot követő párkapcsolati dinamikát vizsgáljuk: a házasság felbomlásában illetve a válást követő új párkapcsolatok kialakulásában szerepet játszó legfontosabb tényezőket. Elsősorban a demográfiai tényezők hatására térünk ki – ez általában mindkét folyamat esetében erős és szignifikáns -, de a társadalmi státusz és a kulturális háttér egy-egy változóját (iskolázottság, vallásosság) is bevonjuk az elemzésbe. Olyan kérdésekre keresünk választ, hogy a szülői háttér, a gyermekkori család összetétele, a szülők válása valóban növeli-e a házasság felbomlásának kockázatát; hogy a gyermekek száma vagy az életkoruk befolyásolja-e inkább ezt az esélyt; hogy valóban különböznek-e a férfiak és a nők párra találásának esélyei a válás után a férfiak javára; hogy a gyermekek csökkentik-e az új párkapcsolat kialakulásának valószínűségét és mennyiben különbözik ez a hatás a férfiaknál és a nőknél, stb.

A dolgozat két részből áll: az első részben vázoljuk a kutatás elméleti hátterét és bemutatjuk a vizsgált jelenségek – válás és válás utáni új párkapcsolatok – alapvető tendenciáit; a második rész az alkalmazott módszer leírását, hipotéziseinket és az elemzéseket tartalmazza. A dolgozat végén összegezzük eredményeinket és megfogalmazzuk következtetéseinket.

Az első házasság felbomlásának vizsgálata során igazoltuk a szocializációs hatást, vagyis azt, hogy a szülők válása megnöveli gyermekeik későbbi házasságbomlásának esélyét. A házasság kezdetekor ható tényezők közül a házasságkötést megelőző együttélést, a házasságon kívül született gyermekeket és a nagyon fiatal korban kötött házasságokat vettük

figyelembe, amelyek mindegyike magasabb válási esélyekkel jár együtt. Legnagyobb a házasság megszűnésének az esélye a gyermekteleneknél; a gyermekeseknél pedig a gyermekek száma és a legfiatalabb gyermek életkora szerint változik. A válási kockázatok csaknem folyamatosan emelkednek a múltból napjaink felé haladva. A vallásosság hatása egyértelmű: a kevésbé vallásosak nagyobb eséllyel bontják fel házasságukat, mint az elkötelezetten vallásosak. A magasabb iskolai végzettség magasabb válási kockázattal járt, a felsőfokú végzettségűknél kisebb mértékű volt az a hatás, mint a többi iskolai végzettség esetén.

A válást követő új párkapcsolatoknál az újrահázasodásokat és az élettársi kapcsolatokat együtt vizsgáltuk, külön elemezve a nőket és a férfiakat. Legalapvetőbb az a megállapításunk, hogy a férfiak a válást követően hamarabb és nagyobb gyakorisággal alakítanak ki új párkapcsolatot, mint a nők, és az életkor előrehaladtával mindkét nemnél csökken ennek az esélye, a nőknél meredekebben, mint a férfiaknál. A szülői család gyermekkorban megtapasztalt felbomlása minden esetben növeli az új párkapcsolatok kialakulásának esélyét, a házasságot megelőző együttélés befolyása viszont csak a nőkre nézve volt szignifikáns. Nemenként eltérő az érintettek gyermekeinek hatása: a nők esetében a több együtt élő kiskorú, közöttük legalább egy 0–6 éves gyermek csökkenti a pártalálás esélyét, míg a férfiaknál az a körülmény jár ugyanezzel, ha az együtt élő kiskorú gyermek hat évesnél idősebb.